

KATHARINA FUCHS

VTEŘINY ŽIVOTA

ROMÁN

VTEŘINY
ŽIVOTA

© Katharina Fuchs 2022;
published in arrangement with Michael Gaeb Literary Agency, Berlin

*Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.*

Translation © Radmila Klásková, 2023
Cover © Sabine Kwauka, 2023
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2023

ISBN 978-80-277-3637-9 (pdf)

KATHARINA FUCHS

VTEŘINY ŽIVOTA

přeložila Radmila Klásková

PRVNÍ
KNIHA

Kassel, 23. dubna 1956

* ANGELIKA

Večerní slunce viselo přesně mezi kopulí pavilonu a skupinou stromů na západě. Pár rozptýlených pásů mračen se před ní na obloze přelévalo zprava doleva. Zbývalo ještě pár minut, než sluneční kotouč zajde za napůl zničené západní křídlo oranžerie.

„Proč to vypadá, že je slunce večer o tolik blíží k Zemi? A že je větší?“ zeptala se Angelika. Ležela vedle své kamarádky v trávě, bundu měla složenou pod hlavou. Natáhla ruce před sebe do vzduchu a z prstů vytvořila čtverec. Před nimi se rozprostíral dokonale souměrný park. Přimhouřila oko a nehybně spočívala na místě, jako by na něco čekala.

„To je optická iluze,“ řekla Irmgard, aniž vzhledla od časopisu, kterým listovala. Ležela na břiše a kolena měla pokrčená. „Pan Pfeiffer nám vysvětloval, že to tak vypadá v porovnání s objekty na horizontu, protože oko se soustředí na ně. Kvůli přímému srovnání se stromy a domy působí slunce větší, ale je to jen...“ Uprostřed věty se zarazila, protože si všimla, že Angelika ztuhla. Irmgard zavřela časopis a otočila se na záda.

Pan Pfeiffer byl ředitel gymnázia a zároveň jejich učitel fyziky a ony ho považovaly za svého nepřítele. Připisovaly mu různé ošklivé vlastnosti, které znaly z románů a ze svých sešitů brakové literatury. Nevyvolával v nich nic jiného než strach a pocit bezmoci. Angelika všechny tyhle pocity prožívala ještě silněji než její přítelkyně. Irmgard měla ve škole o dost lepší výsledky, ale ty dvě se lišily zejména tím, že Irmgard byla méně vzpurná a pravidelně chodila do vyučování.

„Ono je to vlastně jedno!“ řekla Angelika a snažila se o bezstarostný tón.

Irmgard znovu otevřela časopis *Constanze* a poklepala prstem na fotku, na níž byla mladá žena v úzkých capri kalhotách a volné puntíkové blůze. „Tady, koukej, to by bylo něco pro tebe!“

Angelika se sklonila nad časopis a podívala se na modelku, která pózovala před červeným sportovním autem. „S perspektivou je něco špatně,“ zamumlala. „Podle mě stojí prostě před kulisou, to auto vůbec nevypadá skutečně.“

„Ta holka je ti dokonce podobná,“ pokračovala Irmgard, aniž zareagovala na její poslední poznámku. „Má stejnou barvu vlasů i postavu a ty přece taky nosíš nejraději kalhoty.“

„Tím myslíš, že je stejně tak vychrtlé a ploché ramínko na šaty, jako jsem já,“ doplnila ji Angelika. „Nesnaž se, kluci se za mnou stejně nikdy otáčet nebudou. To vždycky jen za tebou.“ Přitom se na Irmgard obdivně podívala.

Její kamarádka byla menší a podsaditější a už nějakou dobu si útlý pas zvýrazňovala širokým koženým páskem, což přitahovalo pozornost k jejímu už téměř žensky tvarovanému poprsí. S šikmo posazenýma kočičíma očima a klenutým obočím odpovídala docela přesně současnému ideálu krásy.

„To si jenom namlouváš,“ řekla Irmgard a položila ruku na fotku. „Ty věci bychom si mohly i samy ušít,“ navrhla. „Vzadu jsou vzory střihů.“

„Možná tak ty! Ale víš přece, že já se šít nikdy nenaučím.“

Ptačí zpěv, který se doteď ozýval všude okolo, náhle ustal.

„Počkej chvílku!“ vykřikla Angelika. Opět se plně soustředila na dění na obloze a znovu z prstů vytvořila čtverec. Pak uslyšely hlasitý nezaměnitelný křik straky a krátce nato už zahlédly její siluetu s doširoka roztaženými křídly, jak právě vzlétá z koruny dubu.

„Cvak,“ pronesla Angelika tiše.

Pomalou měrou svěsila paže a spokojeně se usmála. Věděla, že by fotoaparát zachytila přesně ten okamžik, kdy se černobílý pták

nachází přímo ve středu rudého slunečního kotouče. Připadalo jí, jako by se kvůli tomu na zlomek vteřiny zastavil čas.

„Mám to!“ zamumlala šťastně a postavila se. „Nebo spíš, měla bych!“ opravila se.

„Co bys měla?“ zeptala se Irmgard.

„Perfektní fotografii.“

V následující chvíli trávník potemněl, jako by někdo zhasl světlo. Slunce zmizelo za provizorně podepřeným průčelím oranžerie a na nakrátko posečeném trávníku kasselského parku Karlsruhe spočinuly dlouhé temné stíny stromů. Atmosféra se najednou změnila. Svět zahalily tlumenější barvy a nad modrošedým horizontem se objevilo fialové světlo. Vlahé jarní odpoledne ustoupilo chladné a melancholické večerní náladě.

Angelika a Irmgard vytřepaly svoje pletené kabátky a vklouzly do rukávů. Oklepaly si kalhoty a sukni a povytáhly punčochy. Už bylo načase jít domů, ale ony otálely, listovaly v nové *Constanze*, nechťely se rozloučit, až najednou byla tma.

„Jak jsi věděla, že ta straka poletí zrovna tamtím směrem?“ zeptala se Irmgard, když šly společně po trávníku.

„Nevěděla jsem to, byl to spíš pocit. Někde už jsem takový obrázek viděla.“

„Už je opravdu načase, abys dostala fotoaparát! Pak si ušiju ty šaty a ty mě v nich můžeš cvaknout.“

„A z tebe bude slavná modelka a ze mě světoznámá módní fotografka a spolu odcestujeme někam hrozně daleko, do Berlína nebo do Paříže...“ Angelika na chvíli zavřela oči a zasněně zaklonila hlavu. „To by bylo ale až moc pěkné, než aby to byla pravda!“

Irmgard si svou nejlepší kamarádku ze strany prohlížela. Nedočkala říct, co jí na Angelice už od doby, kdy spolu na lyceu začaly chodit do třídy, tak přitahovalo. Od prvního dne byly nerozlučné. Angelika se ve spoustě věcí od ostatních děvčat ve třídě lišila. Nebyla poslušná, nenechala se zastrašit a dříve jí to procházelo,

protože její bystrá mysl a paměť na učitele na dívčí škole dělaly dojem.

„Přijdeš zítra do školy?“ zeptala se Irmgard jako každý den, když se loučily, protože jejich domovy ležely opačnými směry.

Angelika pokrčila rameny a odpověděla jako vždy: „Uvidíme!“

Pak udělala Irmgard něco, co ještě nikdy předtím. Zastavila se a popadla Angeliku za ruku. Její teplá kůže byla trochu lepkavá.

„Prosím, přijď. Ve škole je bez tebe všechno...“, hledala správná slova, „... nezajímavé a nudné.“

Angelika se dívala dolů na špičky svých balerín. Ošoupaná kůže byla už mnohokrát ošetřená modrým krémem na boty, až úplně ztvrdla. V hlavě se jí zrychleně přehrávala vyučovací hodina. Od začátku minulého školního roku už v podstatě neexistoval předmět, který by měla ráda. Látka jí připadala naprosto nezajímavá, jakékoli nové nápady nebo náznaky fantazie byly utnuty hned v zárodku. Angelika z toho vinila nového ředitele. Ujal se vedení, když bylo dívčí lyceum sloučeno s chlapeckým gymnáziem, a vůbec se netajil tím, jak moc nové studentky nemá rád, zejména ty neposlušné, které vyčnívají z řady. Byl proslulý svými drakonickými tresty. A dívky vůbec nešetřil. Jednou musela polovinu hodiny fyziky klečít na hrachu, protože vyjádřila pochyby ohledně jeho použití zákona o setrvačnosti. Někdy v té době začala chodit za školu. To, co po ní Irmgard chtěla, pro ni znamenalo velikou oběť.

„Přece nechceš propadnout a nechat mě ve třídě samotnou?“ zeptala se Irmgard. Angelika zvedla hlavu, podívala se kamarádce přímo do výmluvných, tmavě zelených očí a uvědomila si, že ji stále ještě drží za ruku. Pak se Irmgard najednou rozšířily zorničky: „Nebo ti jde právě o tohle?“

Angelika v tu chvíli nevěděla, jestli to tak nakonec doopravdy není.

„Slib mi, že zase začneš chodit a budeš se snažit!“ zašeptala Irmgard prosebně. Angelika pomalu přikývla.

„No dobře, přijdu, ale jen zítra a jenom kvůli tobě!“

Pak vyrazila potemnělým parkem co nejrychleji pryč. Najednou bylo všude liduprázdno, podél cest svítily pouze elektrické lampy, které na štěrk vrhaly úzké kužely světla. Po mostku přešla říční koryto, aby se dostala do města. Pak ji cesta vedla ještě několik set metrů podél zarostlého náspu černého kanálu. V tom houští na ni mohly číhat různé nepředvídatelnosti. Slyšela líné zurčení vody, které jí přes den nepřišlo ani trochu strašidelné. Když byly mladší, hrávaly si s Irmgard hodiny pod mostem, kde stavěly přehrady a sbíraly všechno smetí, které se ve stojaté vodě nahromadilo. Ne-naháněly jim strach ani veliké ondatry, které plavaly kolem nich a někdy vylezly až na zpevněný břeh, aby se vyhnuly jejich hrázi. Denně na sebe vršily větvičky, staré boty, víka a všechno, co našly, vrstvu za vrstvou, a zapomínaly na čas.

Jejich velkou trofejí byla ulomená paže panny z výlohy, na tu si zrovna vzpomněla. Tehdy bylo všechno jinak. Minulý rok v parku Karlsaue kvůli zahrádkářské výstavě Bundesgartenschau a výstavě současného umění Documenta 1955 udělali pořádek, vyčistili černý kanál a materiál, ze kterého byly postaveny jejich hráze, skončil v kontejnerech. Husté houští z kopřiv, za kterým si kdysi nerušeně hrávaly nebo tam četly svoje sešity, padlo za oběť šiku pracovníků technických služeb s kosami. Angelika a Irmgard byly rády, že letos mají konečně Karlsaue zase pro sebe, bez zástupu návštěvníků obou velikých akcí. Ale doba stavění hrází už byla navždy pryč.

Konečně se světla města začala přibližovat. A už neslyšela jen šplouchání vody v kanálu a svoje vlastní oddechování, ale také cinkání tramvaje. Když zabočila do ulice Menzelstraße a uviděla známou řadu domů, ve které stále ještě zely díry po válečných ruinách, strach z ní spadl. Tam, pod šedivou břidlicovou střechou, stál dům jejích rodičů a vyzářoval bezpečí a ochranu.

Otevřenými vysokými dveřmi prošla do haly malé vily ze sedmdesátých let devatenáctého století a opřela se o stěnu s vybledlým nátěrem. Z kuchyně slyšela cinkání hrnců a vzrušené

hlasy. Čekala, až se jí zklidní tep a bude moci opět popadnout dech. Teprve pak se vydala po ochozeném koberci do zadní části domu. Zahlédla matčina záda. Drobnou postavu oblečenou úplně jinak než většina žen, které teď nosily jen moderní materiály. Bílé a šedomodré áčkové šaty ze lnu halily její štíhlé tělo jakoby do kokonu. Dokonce i v Kasselu, ve městě tak vzdáleném módním centřum, si přitom každá žena v jejím věku, která si to mohla dovolit, zdůrazňovala pas a zkoušela nové syntetické látky a barevné potisky. Angelika pochopila, že její rodiče nejsou jako ostatní, až během dospívání. Lišili se nejen zevnějškem, ale i názory, které se tolik rozcházely s pohledy rodičů jejich spolužaček. Čím byla starší, tím výrazněji pociťovala rozdíly mezi svými rodiči a rodiči ostatních dívek ze třídy. Irmgard pro ni představovala spojení s tímhle jiným světem.

Plánovala nepozorovaně proklouznout kolem kuchyně a dostat se do otcova ateliéru. Dokořán otevřenými dveřmi viděla svoje dva starší bratry, dvojčata, a mladší sestru klečet na rohové lavici u kuchyňského stolu a hrát si. Klára se natolik soustředila na lovevní malých rybiček z lepenky z akvária prutem, na jehož konci byl připevněný magnet, že si jí nevšimla. Stejně jako ve všem, co Klára dělala, i teď projevovala odhodlání překonat všechny, především svoje starší sourozence. V sedmnácti letech už byli její bratři na hloupé dětské hry moc staří, ale kvůli Kláře a zejména jejich matce si občas zahráli taky, a dokonce předstírali, že je to baví.

Angelika zadržela dech, udělala veliký krok... a dveře byly za ní. Položila ruku na vyřezávaný artyčok na začátku zábradlí, po špičkách stoupala po schodech a dávala si pozor, aby nevydala žádný zvuk. Ramenem se ořela o oprýskanou omítku. Nevzpomínala si, že by jejich dům někdy prošel rekonstrukcí. Rodiče na stěny raději věšeli současné umění, než aby je vytapetovali. Jednou je o tom slyšela mluvit. V podstatě neplatili nájem, protože jejímu otci jako profesorovi na státní umělecké škole vilu nabídli k užívání. Nikdo se tak necítil za stav domu odpovědný.

Na konci chodby ve třetím patře se nacházel otcův ateliér orientovaný na východ, ve kterém si nechal udělat větší oblouková okna. To bylo jedinkrát, pokud Angelika věděla, že do domu nějak investoval.

Za normálních okolností ho při práci nikdo nesměl rušit, ani jeho manželka. Angelika byla jediná, koho neposílal pryč. A stejně už by ve skomírajícím denním světle nemohl dál malovat a teď určitě nanáší na plátno základovou barvu nebo si čistí štětce. Opatrně stiskla kliku, aby ho nepolekala, a musela si okamžitě zaclonit oči rukou. Do sítnice jí nečekaně narazilo jasné světlo, které ji na několik vteřin oslepilo tak, že viděla jen blikající body a hvězdičky.

„Moment!“ zaslechla hluboký baryton svého otce. Pak světlo najednou zhaslo a Angelika otevřela oči. Pomalu začínala být schopna rozlišovat obrysy věcí okolo sebe a všimla si otce stojícího vedle obrovského reflektoru, jehož kovové pouzdro po vypnutí začalo prskat.

„Všechno v pořádku, Geli? Už vidíš?“ zeptal se otec znepokojeně a poposel k ní. Na sobě měl plášť posetý barevnými fleky, který při práci vždycky nosil.

„Co je to?“ zeptala se místo odpovědi. Zvědavě si měřila tři roztažené kovové nohy a tabuli z kouřového skla.

„Můj nový reflektor. Objednal jsem ho z jednoho katalogu. Nicméně se v žádném případě nesmíš dívat přímo do světla, škodí to očím.“

Když natáhla ruku a chtěla se kovu dotknout, zadržel ji. „Opatrně! Je to vařící. Ta lampa je vlastně vhodná spíš k natáčení filmů, ale říkal jsem si, že by se mohla hodit i mně.“ Vsunul ruce do kapes pláště. „Jinak musím vždycky po setmění přestat kreslit i malovat. V zimě není přes den světlo dost dlouho a mě to hodně omezuje.“ Podíval se na svoji dceru, která na obrovský reflektor stále fascinovaně zírala. „Ale to přece víš.“

Jemně ji pohládlil po hladkých vlasech dlouhých po ramena, které hned nato začaly elektrizovat.

„Na čem jsi dneska pracoval, tati?“ zeptala se a rozhlédla se po ateliéru. Nasála do plic vůni olejových barev a terpentýnu, jež ji provázela celý život a kterou měla tak ráda. Plátna v rámech stála seřazena podle velikosti u stěny a ještě tak zmenšovala místo na práci. Prostoru pomalu, ale jistě ubývalo a čtverec, který jejímu otci u okna zůstal, měl teď rozměry už jen dvakrát dva metry. Podlahu zakryl prostěradlem, jež už bylo úplně poseté barevnými skvrnami. Trumflo i otcův plášť, který si přece jenom sem tam vyměňoval.

Angelika si všimla velkoformátového plátna s neobvyklou kompozicí. Když přišla blíž, aby si motiv prohlédla podrobněji, vykulila oči. Sytý oranžový kruh se vznášel mezi trojúhelníkem a nahoru mířícími šipkami. Angelika scénu rozklíčovala jen proto, že byla v odhadování významu obrazů vyškolená otcem. Jeho abstraktní kaligrafie připomínající křídla totiž v kombinaci s piktogramy, které vypadaly jako součást jeskynních maleb, vždy umožňovaly pozorovateli různé interpretace.

Pro Angeliku se jednalo úplně jasně o černou siluetu ptáka, který s roztaženými křídly letí se sluncem v zádech a zvedá se nad skupinu stromů. Pro nezkušeného pozorovatele by to pravděpodobně byla jen změt tahů štětcem. Kromě slunečního kotouče bylo na obraze všechno černobílé. Angelika na plátně viděla stejnou situaci, které byla před půl hodinou svědkem venku a kterou zachytila svým imaginárním foťákem.

„To jsi namaloval dneska?“ zeptala se.

„Myslíš tohle?“

Otec přišel blíž. Byl vysoký a v posledních letech přibral. Angelika si už jen stěží vzpomínala na tu štíhlou, šlachovitou postavu s plnovousem, která se vrátila z války. Tehdy jí bylo sedm. Otec se ocitl na dva roky ve francouzském zajetí a ve vinařské oblasti poblíž Štrasburku s ním nezacházeli špatně. Jak matka od té doby minimálně jednou týdně připomíná, měl štěstí.

Na podzim roku 1947 se pak najednou objevil přede dveřmi a jeho děti ho nepoznaly.

Otec položil Angelice těžkou, svalnatou paži malíře na ramena. „Ne, Geli, vzpomínáš? Namaloval jsem to už před pár týdny, ale teprve dneska jsem to přelakoval. Olejové barvy dlouho schnou.“

Angelika se předklonila dopředu, aby si prohlédla každý detail olejové barvy na plátně. Zkoumala tahy štětce na těle stylizovaného ptáka, na jehož břicho si všimla několika bílých teček.

„Je to straka?“

„Ano, přesně tak. Sedává přece pořád na tom prostředním ze tří dubů. Myslím, že tam má hnízdo.“

Láskyplně jí stiskl rameno. „Hezký pohled, že?“

Proto se jí výjev zdál tak povědomý, když ho venku viděla. Věděla, že otec v létě často sedával se svým malířským stojanem v parku a maloval. Nejen se svými studenty, ale i s kolegy umělci nebo sám. Několikrát tam s ním byla i ona. Ale co to jen bylo za náhodu, že straka pro něj i pro ni vyletěla v tu stejnou hodinu do stejného směru a oni oba, každý jiným způsobem, ten výjev vyhodnotili jako pozoruhodný?

Angelika se k otci otočila. „Víš co? Přesně tuhle scénu jsem před chvílí viděla, když jsem seděla v Karlsaue. A vyfotila bych ji, kdybych směla používat tvůj foťák.“

Otec si pořídil jeden z prvních fotoaparátů s hledáčkem, Kodak. Angelika prolistovala katalog s technickými parametry různých foťáků, který si předem nechal zaslat, stránku po stránce, řádek po řádku. Pořád dokola si prohlížela ilustrace, na nichž byl každý detail opatřen popiskem a zvýrazněn na seznamu. Porovnávala parametry s ostatními modely a nakonec výrazně ovlivnila otcovo rozhodnutí. Když fotoaparát koupil, Angelika ho přemluvila, aby si zřídil vlastní temnou komoru. Jako u všeho, co dělal, chtěl Angeliku zasvětit do nových technik, které si postupně sám osvojoval, stále dokola nicméně narážel na překvapující skutečnost, že o nich už jeho dcera ví. Nová technologie ji fascinovala zřejmě ještě víc než jeho samotného.

„Vyfotila!“ zopakoval tiše. „To bys musela zohlednit expozici, protože by to bylo foceno proti slunci, ale v podstatě máš pravdu: ta scéna se lépe hodí pro fotografii, protože je prchavá. Malíř zatím stráví hodiny nebo týdny přemýšlením, jak námět uchopit, vymýšlením kompozice a hledáním úhlu.“

Povzdechl si a zkoumavě se na ni podíval: „Malování a kreslení jsou základy uměleckého řemesla. A umění vystihuje působení času jako žádné jiné médium. Nechtěla by sis to zase jednou zkusit s tužkou nebo štětcem? Máš přece takový talent!“

Angelika zakroutila hlavou. Jednu dobu ji malování a kreslení bavilo. Díky trpělivému a odbornému přístupu svého otce se naučila, jak má syžety, jak nazýval náměty, vidět z neobvyklého úhlu pohledu. Vedl ji k tomu, aby se na přírodu ve městě dívala podrobně, všímala si neobvyklých konstelací a soustředila se na určité výjevy, které člověk jinak jednoduše přehlédne. Červené bobule, zčásti pokryté jinovatkou před starým okenním rámem, zeleně tečkované skořápky ptačích vajec na lavičce v parku, právě vykvetlé lekníny v nádrži fontány, pavučina v podpaží sochy hraběte Karla, ve které se třpytily kapky ranní rosy. Bral její dílka vážně, povzbuzoval ji, chválil a podporoval, cvičil jí oko, co se perspektivy a proporcí týče, jako by byla jednou z jeho nadaných studentek umění.

Učitelka na dívčím lyceu byla jejím podivuhodným pohledem na svět nadšená. Když odevzdávala svoje práce, nesklízela za ně nic jiného než chválu. Osvícená učitelka obzvláště vyzdvihovala, když její portréty zobrazovaly stejně detailně nejen danou osobu, ale také okolí, pozadí a osobní věci na stole před ní.

Angelika za své obrazy dostávala bez výjimky nejlepší známky, stejně jako v dějepise nebo zeměpise. V němčině dělala příliš pravopisných chyb. Přírodní vědy a matematika byly jen vedlejší předměty, které zvládala obstojně. To všechno se ale od základu změnilo, když bylo lyceum na začátku minulého školního roku sloučeno s chlapeckým gymnáziem. Konzervativní starý učitel umění nechal na jejích originálních interpretacích nit suchou. Poté, co

se v matematice, která se nyní stala hlavním předmětem, při algebře několikrát odvážíla zpochybnit řešení učitele, začaly být její myšlenkové pochody považovány za absurdní a směšné. Stejně to bylo ve fyzice, biologii a chemii. V předmětech, které najednou byly důležité. Přitom na dívčí škole se roky učily hlavně o ekonomice, hudbě a umění. Moc dobře věděla, že je její postup do dalšího ročníku v ohrožení, a doufala, že se jí to podaří před matkou skrývat co nejdéle.

„Geli!“ Otec vytáhl ze svých předpřipravených pláten dřevotřískovou desku natřenou tenkou vrstvou základové barvy přesně takové velikosti, jakou měla kdysi ráda. Postavil ji na menší malířský stojan vedle toho svého. Ale Angelika na bílé prkno jen prázdnými očima zírala a pomalu kroutila hlavou. „Už to neumím, tati. Nena-
padá mě nic, co bych mohla malovat.“

„Škoda. Je to mrhání talentem, věř mi.“

Když si všiml, jak moc ji ta věta zasáhla, pohladil ji hřbetem prstů po tváři a povzbudivě na ni kývl. Pak si vysvlékl plášť a pověsil ho na háček za dveřmi. Zpod něj pak vykoukla černá vesta, na které bylo jasně vidět, že ji nosí každý den.

„Tak pojď! Nevěš hlavu. Půjdeme se podívat do kuchyně, jestli už je večeře.“

„Geli!“ slyšela laskavý hlas matky, když scházeli po schodech dolů. Otočila se a šla k ní. Gerda Steinová byla na své děti málokdy přísná. I to ji odlišovalo od ostatních matek tehdejší doby. Angeličiny spolužačky v podstatě bez výjimky trpěly autoritativním přístupem rodičů a učitelů, nicméně – a to Angeliku udivovalo nejvíce – očividně vůbec nezpochybňovaly, jestli na to dospělí mají právo.

Dnes večer byly ale v matčině obličejí, který jinak vždy vyzařoval spokojenost, přestože na bedrech měla v podstatě celou domácnost se čtyřmi dětmi, až příliš jasně vepsány obavy o nejstarší dceru. Z kapsy našité na šatech vytáhla dopis a opatrně ho rozevřela, skoro tak, jako by pro ni už jenom tenhle pohyb byl moc náročný.

Angelika pochopila, že její znepokojení musí souviset s tímhle psaním, a okamžitě vytušila, o co se jedná. Když už chtěla matka začít dopis číst nahlas, zarazila se a uvědomila si, že Angeličini sourozenci stále sedí u stolu a zvědavě špicují uši.

„Petře, jdi se podívat, jestli mají králíci dost vody a krmení, Eberharde, zkontroluj, jestli si Klára udělala všechny domácí úkoly.“

Věděla, že druhý z povelů je naprosto zbytečný, protože Klára byla ze všech dětí nejpilnější a den, kdy ona zapomene na něco do školy, vstoupí do rodinné historie. Klára zatím tiše sbalila rybičky, složila papírové akvárium a její bratři položili pruty do krabice. Pak Eberhard otevřel víko kuchyňské lavice a sestra strčila hru dovnitř.

„Raději se mrkněte na tenhle článek!“ Otec zvedl do vzduchu časopis, který sebral z konferenčního stolku na chodbě.

„Náš učitel němčiny říká, že *Spiegel* je levičácký plátek!“ namítl Eberhard pohotově.

„To je možné, ale to neznamená nutně nic špatného!“ odpověděl otec.

Eberhard stiskl rty a bylo na něm vidět, že přemýšlí, jestli se má s otcem pustit do debaty. Wilfried Stein nalistoval oranžovou titulní stranu. „Tady: Podle průzkumu Allesbachova institutu ohledně uměleckého vkusu upřednostňují dvě třetiny Němců pravé olejomalby s věrně znázorněnou přírodou, na druhém místě jsou pak náboženské motivy.“

Angelika zavrtěla hlavou a teatrálně protočila panenky. Byla ráda, že se vyhnula vážnému rozhovoru o zlověstném dopise. Otec dodal: „Rok po první Documentě! To to bylo k ničemu? Člověk se ptá, jestli se Němci za těch jedenáct let od poslední nacistické výstavy zvrhlého umění vůbec něco naučili.“

„Nech Němcům jejich jeleny v říji nad pohovkami, Wilfriede,“ vložila se do toho jeho manželka a položila na stůl talíř s nakrájeným masem a máslenku.

„U Klevesových v obýváku teď visí obrázky smutných klau-nů,“ oznámila Klára a doufala, že tím vrcholem nevkusu z bytu

spolužačky všechny ohromí. Ale Eberhard se ji okamžitě pokusil trumfnout: „A u Braunových jsou to ohnivé cikánky s obrovskými výstřihy nad manželskou postelí!“

„Odkud vůbec víš, co mají Braunovi pověšené v ložnici?“ zeptal se Petr s úsměškem.

Eberhard se začervenal a rychle vysvětloval: „Měli otevřené dveře, když jsme se šli s Martinem chodbou do jeho pokoje učit.“

„Tak, dost už s těmi historkami!“ napomenula je matka a pak poprosila, aby je před večeří ještě na chvíli nechali s Angelikou o samotě.

„V nové vile Lamballesových visí ale v pracovně pravý Trökes, a v jídelně dokonce Baumeister,“ pokusil se Petr pokračovat v debatě o uměleckém vkusu rodičů jejich kamarádů, přičemž vytáhl dva nejslavnější abstraktní malíře poválečného období.

„No, tak vidíš! Arnaud Lamballe je taky Francouz... a ještě k tomu architekt!“ namítl otec a dlaní udeřil do časopisu. „Očividně je přece jen potřeba určitého vzdělání, aby se člověk vyhnul analfabetismu ve vkusu, jak to správně nazval Erich Kästner.“

„K tomu máme přece výtvarnou výchovu... aby naše mladé barbary navedli na správnou cestu.“ Gerda Steinová s úsměvem rozťáhla paže, jako by se snažila zahnat hejno hus, a ukazovala dětem cestu ke dveřím. „Můžete se o tom bavit potom u jídla.“

„Určitě jde o její špatné známky,“ zašeptala Klára s náznakem škodolibosti, když ji bratři před sebou tlačili z kuchyně.

Petr se na Angeliku soucitně podíval. Co se zevnějšku týče, dal se od Eberharda odlišit jen tmavou pihou za levým ušním lalůčkem, ale povahově se svému nevyzpytatelnému bratrovi vůbec nepodobal. Se svou vyrovnanou povahou a starostí o ostatní byl podobný spíše žebravému mnichovi. Podle něj neexistovali zlí lidé. Nikdo nelhal, nikdo nekul žádné zákeřné plány ani nechtěl někomu škodit. Petr viděl na každém jen to dobré, a pokud tam nic dobrého nebylo, považoval ho alespoň za „vynalézavého týpka“ nebo „snesitelného chlápka“. Nebyl ctižádnostivý a oproti

Kláře a Eberhardovi měl jen průměrné známky, jemu to ale stačilo. A jeho empatie neznala mezí. Když kolem Angeliky procházel, sklíčeně se na něj usmála.

„A zavřete za sebou dveře!“ zavolala za nimi matka.

„Co se teda stalo?“ zeptala se Angelika a už teď jí bylo líto, že je příčinou znepokojeného výrazu v matčiných očích.

Matka znovu vytáhla dopis z kapsy sukně a bez okolků začala: „Dopis z tvój školy, píšou nám, že hrozí, že nepostoupíš do dalšího ročníku.“

Angelika sledovala její pohled směrem k otci, který v ruce ještě stále držel vydání *Spiegelu*. Nedokázal skrýt překvapení. Očividně o tom dosud nevěděl. Matka teď mluvila jen k němu, jako by tam Angelika vůbec nebyla. „Její výsledky jsou kromě tělocviku skoro ve všech předmětech nedostatečné a v posledních týdnech se některé dny ve škole vůbec neukázala.“

Pak se znovu podívala na Angeliku, která se jejímu pohledu vyhnula. Pocítila téměř něco jako úlevu, že je to konečně venku. Že už nemusí dál žít ve lži, že do školy chodí ráda, pilně se učí a snaží se. Měla by dobrý pocit, že pravda vyšla najevo – kdyby matce nepřidělávala tolik starostí. Matka položila dopis na kuchyňský stůl, popadla ji za ramena a podívala se jí do očí.

„Co se děje, Geli? Minulý rok si mě k sobě pozvala ředitelka lycea a ukazovala mi tvoje obrázky. Abych se na ně podívala, na to stínování, ten talent. Měla jsi ve všem vynikající výsledky, nehleď na předmět.“

Angelika se bezmocně dívala na dveře od kuchyně za ní. Skoro je hypnotizovala, aby se otevřely. Neměla na to odpověď a ulevilo se jí a zároveň ji udivilo, jak rychle se její přání splnilo. Petr totiž dveře ještě jednou rozrazil a do mezery strčil hlavu.

„Kdy bude večere?“ zeptal se a všichni prokoukli pokus zkrátit nepřijemnou rodičovskou promluvu do Angeličiny duše. „Za půl hodiny,“ odpověděla matka, a když Petr stále trčel ve dveřích a vrhal na Angeliku pohledy, ze kterých vyčetla odhodlání jí pomoci,

dodala: „Teď pro ni nemůžeš nic udělat. Nech nás ještě chvíli o samotě.“ S viditelnou nechtí dveře znovu zavřel.

„Jak to teď s tebou půjde dál, Angeliko? Musíš mít přece alespoň maturitu!“

Otec si mezitím vzal od matky dopis a přeletěl ho očima. „Zdá se mi, že je tam těch špatných známek nějak moc,“ zamumlal spíš sám k sobě než k Angelice a její matce. Naklonil se ke stolu a mnul si bradu. Pak se Angeliky zeptal: „Myslíš, že ty známky zvládneš ještě opravit a dokončit ročník?“

Angeličin obličej zkameněl. Nevěděla, co má odpovědět.

Otec se otočil k matce a řekl tiše: „Je jí patnáct, Gerdo. Za tři měsíce jí bude šestnáct. To už člověk nemusí nutně chodit do školy.“

Ale jeho manželka měla úplně opačný názor. Byla přesvědčená, že nejen její synové, ale i její dcery musí mít kvalitní vzdělání a dobrou práci. Když se podívala svému muži do tmavých očí a trvala na svém přesvědčení, nebylo už po jejím znepokojení ani památky.

„To nepřipadá v úvahu! Bude mít maturitu!“

„Nemůžeš si to ale vynutit. Takhle se zhoršila, až když lyceum sloučili s tím chlapeckým gymnáziem. Mají teď mnohem více předmětů a je na ně kladen větší důraz. Neudělali tím těm dívkám dobrou službu, jakkoli moderní se ten nápad zdá. Ne každý má na to chodit na gymnázium a skládat tamní maturitu. Možná by měla alespoň přejít na reálku a složit maturitu tam.“

V obličejí jeho manželky, který jinak často působil měkce a důvěřivě, se nyní zračila nezvyklá přísnost. Pomalu zakroutila hlavou. „Nemůžeme to jen tak vzdát. V nejhorším případě bude muset prostě opakovat ročník.“

Wilfried Stein se odvrátil. Věděl, že jakákoli další diskuze by teď byla zbytečná. Pohledem zavadil o svou dceru, která k tomu za celou dobu neřekla ani slovo, přestože šlo o její budoucnost. Jeho nejmilejší dítě za poslední rok vystřelilo do výšky. Stála tam, vysoká a hubená, převyšovala svou matku už o polovinu hlavy. Její tělo se

teprve teď začalo měnit z dívčího do podoby mladé ženy se stěží viditelnými zaoblinami. Hnědé vlasy po ramena rámovaly úzký oblíček, ve kterém se skvěly veliké oči. Podobaly se těm jeho, to věděl. Hluboko uvnitř si uvědomoval, že jejich nejstarší dceři neudělají laskavost tím, že ji budou nutit zůstat na gymnáziu.

Zamnul si ruce a zeptal se: „Možná bychom se měli nejprve navečeřet a pak se na to rozhodnutí, jak to s Geli bude dál, vyspat. Dneska už se prostě neshodneme.“

Angelika zhluboka vydechla. Věděla, že neexistuje moc rodičů, kteří by na modrý dopis reagovali s takovým pochopením a u kterých by byl názor matky stejně důležitý jako názor otce. Její situace nebyla beznadějná, ale věděla, že nejprve musí znovu začít chodit do školy. Jenom pomýšlení na nekonečné, nudné a mučivé hodiny, které si tam zítra dopoledne bude muset odsedět, jí v hrudi způsobovalo tupou bolest. Ve vyučování pociťovala hlavně bezmoc.

Následujícího rána bylo všechno jen horší. Když ji matka probudila, přetáhla si Angelika peřinu přes hlavu a pokoušela se na den, který ležel před ní, nemyslet. Týden ve škole nebyla a dokázala si představit, jak budou učitelé a spolužačky asi reagovat.

„Vstávat, Angeliko! Nedělej, že spíš! Víím, že jsi vzhůru.“

Matka z ní stáhla peřinu a dala si ruce v bok. Vzhledem k její drobné postavě to gesto působilo skoro dojemně.

Slyšela kroky a hlasy svých bratrů, kteří už vycházeli z vedlejšího pokoje a běželi do koupelny. Nikdo z nich neměl ve škole takové problémy jako ona. Eberhard se svou chytrou hlavou sypal dobré známky z rukávu. Petr se statečně držel v průměru. Její malá sestřička chodila na základku více než ráda a pravidelně byla nejlepší ve třídě, o což se zasloužila svou přičinlivou pílí. Oblečená už stála před oválným zrcadlem na jejich společné šatní skříni a zručnými a ráznými pohyby si zaplétala dlouhé vlasy do pevných copů. V koutcích úst jí hrál sebevědomý úsměv, ve kterém se zračilo nadšení z nového dne plného šťastných okamžiků.

„Dneska začnu psát do dvou nových sešitů!“ řekla a bradou ukázala ke své aktovce z leštěné hnědé kůže na židli. Před ní ležely dva popelavě modré sešity s bělostnými nálepkami, na které už pečlivým písmem malé holčičky nadepsala svoje jméno: Klára Steinová.

Angelika ještě ležela v posteli a dívala se na ni, jako by pozorovala exotické zvířátko ve výběhu v ZOO. Přemýšlela, proč taky nemůže mít takovou radost z nového sešitu na počítání nebo psaní jako její sestřička. Všechno by bylo o dost jednodušší.

Klára se dočesala a udělala krok směrem k židli. Uctivě vzala jeden ze sešitů do ruky, přidržela si ho před obličejem a slyšitelně vdechla vzduch do plic. „Žádnou jinou vůni nemám raději!“

„To je čerstvé lepidlo!“ vysvětlila jí matka a bylo na ní znát, že se i ona sama právě podivuje nad tím, jak moc jsou její děti rozdílné. Trochu z toho vinila ale i Geliina otce. Až příliš odváděl její pozornost a zájem ke krásným uměním. Jako jedinou z jejich dětí ji považoval za hodnou zasvěcení do tajů svého světa. A tohle byl výsledek. Klára sešity nyní nábožně a velice opatrně strkala do aktovky, aby neriskovala oslí uši, a Angelika si položila ruce před obličej. Sestřiččina píle byla v její situaci skoro nesnesitelná.

„Pojď, Geli, teď už ale opravdu musíš.“

Matka ji chytila za ruku a vytáhla na nohy.

„Když přijdeš pozdě, bude to akorát horší!“

A bylo to ještě o dost horší, když si matka navlékla svůj avantgardní kabát do zvonu, který v žádném případě neodpovídal současné módě, nasadila si na hlavu klobouk a oproti svým zvyklostem si před zrcadlem, jako dívenka, která se líčí úplně poprvé, nanasla růžovou rtěnku. Pak pronesla: „Doprovodím tě do školy!“

Do plátěné tašky sbalila krabičku pralinek a lahev francouzského koňaku, již otec dostával při své každoroční návštěvě rodiny, u níž bydlel po dobu svého zajetí v Elsassu. Co s tím plánovala dělat? Angelika by se nejraději propadla do země.

Cesta přes školní dvůr vedle její maličké matky, jejíž kabát se v jarním větru nadouval, se podobala chůzi uličkou hanby. Rozhovory utichaly, všichni se otáčeli k tomu podivnému páru, který se blížil ke vchodu do budovy školy. Angelika slyšela mumlání a chichotání ostatních studentů a studentek. Pak všechno přehlušilo zvonění. Matka zmizela v kanceláři ředitele a ona stoupala po schodech ke třídě. Dnes jí ty schody připadaly delší než kdykoli jindy. Nohy měla těžké, jako by měla na patách přilepená olověná závaží.

„Steinová,“ vyštěkl učitel Riedel dřív, než se celá třída stihla posadit. „K tabuli!“

Ve třídě se rozhostilo napjaté ticho. Angelika se na matikáře podívala a pokoušela se nedat najevo strach. Irmgard sedící vedle ní na ni soucitně pohlédla. Nehlučně pohybovala rty a Angelika zvládla odečíst slova „Nandej mu to!“ Neochotně vstala a se zdřevěnělými nohama procházela uličkou mezi lavicemi k tabuli.

„To si mohl ušetřit. Ta to beztak spočítat neumí,“ slyšela šeptat dívčí hlas.

„Ani náhodou!“ přisadil si nějaký chlapec.

Někteří se chichotali.

„Ticho!“ zahřměl Riedel.

Když se Angelika blížila k tabuli, jako by jí před očima všechna čísla, závorky, symboly a malé mocniny, které učitel předtím napsal na tabuli, mizely. Ze svého místa byla schopna příklad alespoň přečíst. Teď, když stála tak blízko u tabule, se jí už nedařilo ani to. Pan učitel Riedel jí podal křídlo a poručil: „Začni počítat! Dopiš tam výsledek.“

Když Angelika nereagovala, požitkářsky vytáhl z kapsy vesty poznámkový notýsek a natáhl se po peru. Hned by jí napsal pětku a tím by byl její osud zpečetěn, došlo jí. Nechce náhodou přesně tohle? Prostě už nemuset chodit do školy? Zbavit se všech starostí? Pak se ale přihlásila pýcha. Co by to bylo za potupný odchod? V myšlenkách horečně hledala únikovou cestu, řešení, kterým by

se úplně neznemožnila. Minuta, po kterou pozorovala rovnici ze svého místa, stačila k tomu, aby si ji zapamatovala. A najednou věděla, že to nebylo poprvé, co jim tento příklad zadal.

Sebrala odvahu, pomalu zvedla paži a tím bílým kouskem křídly se dotkla tmavě zelené tabule. Třesoucí se rukou napsala pod úkol řadu čísel. Některá byla v jiné výšce, jiná nakřivo, a dala je do závorek. Koutkem oka uviděla překvapení v obličejí pana Riedela. Nic neříkal, stál se zkříženými pažemi v náležitě vzdálenosti a pozoroval, jak soustředěně píše a píše. Přidala plus a minus, za neznámou dosazovala na příslušná místa x. Přestávala psát jen na chvíli, když potřebovala přemýšlet. Napětí ve třídě rostlo. Tak, a teď už neví, jak dál, mysleli si určitě ostatní. Ale přestávky trvaly jen chvíli. Ruku měla jistější, čísla byla spořádaněji napsaná. Nikdo ze spolužáků nic neříkal, měla jejich plnou pozornost, nešlo slyšet ani šeptnutí. Jen tiché skřípání křídly, jak Angelika pokrývala tabuli dalšími a dalšími čísly. Místo na vnějším křídle už nestačilo, a tak tabuli otevřela. Muselo uběhnout několik minut. Nakonec napsala do pravého spodního rohu rovnítko a za něj velkou nulu. Napřímila se, položila zbytek křídly na kovovou přihrádku pod tabulí a otřela si z rukou bílý prášek.

Riedel několik vteřin bez hnutí stál a zkoumal její práci. Pak udělal krok dopředu a vzal ze zásobníku nový kousek křídly. Vyměnil jednu trojku za šestku a prstem smazal závorku. Přes jeden řádek jejího výpočtu udělal tlustou bílou čáru a za výsledek dole vpravo udělal fajfku.

„Podivuhodné... opravdu podivuhodné.“

Pak něco napsal do svého poznámkového notýsku.

„Za tři. Sednout.“

Angelika by se nejraději zaradovala, ale nakonec každý náznak triumfu spolkla. S rovnými zády se vrátila zpět na místo. Střetla se s pohledy dívek ve třídě a z jejich očí odečítala nevěřičný údiv. V některých obličejích četla závist, v některých opravdové uznání.

Když šla ke své lavici na konci třídy, Irmgard na ni kývla. Byla jediná, kdo při ní stál, i když to kvůli tomu měla mezi spolužačkami

těžké. I ji Angeličino vystoupení překvapilo, ale bylo na ní vidět, jak moc má za ni radost.

Teprve až když hodina matematiky skončila a ony vytahovaly svačtinu zpod lavice, odvážila se Irmgard zeptat: „Jak jsi to udělala? Vždyť jsi týden nebyla na vyučování a byla to fakt těžká rovnice.“

Angelika čekala, dokud nebudou na chodbě před třídou samy, a přitom přemýšlela, jestli má kamarádce to tajemství prozradit, nebo se ještě chvíli vyhřívat v jejím obdivu. Rozhodla se pro první možnost, protože ji měla až příliš ráda na to, aby k ní nebyla upřímná. „Bylo to jednoduché. Riedel nám zadal skoro stejný úkol už před dvěma týdny. Když jsem naposledy byla na maticе. A šprtka Matylda na tabuli psala řešení.“

Irmgard se právě chystala kousnout do svého chleba s paštikou, ale svésila ruku a vytřeštila oči. „Chceš říct, že jsi vůbec nepočítala?“

Angelika zavrtěla hlavou: „Přece víš, že to neumím.“

„Ale to znamená, že sis zapamatovala všechno, co na té tabuli bylo.“

Angelika pokrčila rameny. „Jo, skoro!“

Pomalou vybalila svůj chleba z pergamenového papíru a nahlédla mezi krajíce, aby zkontrolovala, co je uvnitř. „Očividně až na ta dvě čísla a ten řádek, co přeškrtl.“

Energickým pohybem vystřelila ruku s chlebem směrem k Irmgard. „Nechceš si to vyměnit? Já tam mám jelito.“

Irmgard jí ochotně podala svůj chleba s paštikou a upřeně se na ni přitom dívala. „Víš vůbec, jak neobvyklé to je? Málokdo si dokáže na tak dlouho zapamatovat tak dlouhou řadu čísel.“

Angelika nad tím nikdy nepřemýšlela, protože to, co její kamarádce přišlo tak podivuhodné, pro ni bylo normální. Zapamatovat si větu, více vět, číselnou řadu, obraz nebo aranž pro ni bylo všechno ten stejný proces. Žádný mezikrok tam nebyl. Nebyl nutný časový odstup ani opakování. To, co jednou přečetla nebo viděla, se jí bez námahy vepsalo do paměti.

„No to pak ale není divu, že jsi i v dějepise a zeměpise tak dobrá!“ Irmgard stiskla koutky a lítostivě dodala: „Kdybys jen pravidelně chodila do vyučování. To bys měla nejlepší známky ze všech!“

Angelika kamarádku pozorovala. Na Irmgard ji fascinovala její schopnost vidět ve většině lidí to nejlepší. Výjimek bylo jen málo. Byl to povahový rys, kterým se podobala jejímu bratru Petrovi, a Angelika měla štěstí, že se stejnou optikou často dívala i na ni. Někdy měla dokonce pocit, že ji Irmgard nekriticky obdivuje.

„Pro tebe je to maličkost, zapamatovat si všechna jména, čísla a obrázky!“ Irmgard zněla nadšeně, jako by právě udělala nějaký přelomový objev.

„To ale přece není těžké,“ chtěla Angelika odvětit, ale uvědomila si, jak povýšeně by ta věta mohla znít. Když se pokoušela vymyslet lepší odpověď, uslyšely kroky a uviděly, jak někdo stoupá po schodech. Když poznaly, o koho jde, Angelika polkla. Byl to obávaný ředitel osobně. Když k nim pochodoval, zvuk jeho tvrdých podrážek se rozléhal celou chodbou, ze které vedly dveře do tříd. Zaprvé se studentky o velké přestávce nesměly zdržovat v budově. Zadruhé se na ni jeho ostře řezaná tvář podívala tak přísně, že Angeliku okamžitě přepadly obavy. Prohlédl snad Riedel její jednoduchý trik? Považoval ho za podvod a nahlásil to?

Rychle polkla sousto chleba s paštikou, utřela si pusou hřbetem ruky a postavila se vzpřímeně jako voják.

„Dobré ráno, pane řediteli,“ pozdravily obě dívky autoritu tak synchronně a monotónně, jak je to učili. V ředitelově přítomnosti si dávali všichni studenti Gutenbergova gymnázia pozor, aby úzkostlivě dodržovali všechna pravidla správného chování, protože byl známý svou přísností. A dnes se dokonce i Angelika snažila, aby nevyčnívala z řady.

„Steinová,“ řekl a jeho studené oči klouzaly od jedné dívky ke druhé.

„To jsem já,“ odpověděla Angelika, jako by položil otázku.

„To samozřejmě vím! Pojď se mnou!“

Angelika kamarádce vtiskla nakousnutý chléb do dlaně a poslední, co před odchodem za ředitelem zaznamenala, byl její soucitný pohled. Když kráčeli po schodech dolů, pozorovala záda jeho šedého obleku, dívala se mu na lupy na ramenou a hlavou jí vířily různé varianty toho, co jí teď asi čeká. Do uší se jí dral hluk, který vydávali studenti trávící velkou přestávku venku. Když ředitel otevíral dveře své kanceláře, před kterou seděla sekretářka, ptala se Angelika v duchu, proč přišel sám a neposlal místo sebe raději ji.

Na pracovním stole mu stále ještě stála zaprášená lahev koňaku, vedle ležely pralinky a Angelice připadal matčin pokus o úplatek nanejvýš trapný. Pfeiffer zatím obešel stůl a posadil se na svou židli. Ani jí neřekl, ať se posadí, jen ji nechal stát před svým stolem.

Angelika věděla, že byl hodně špatný nápad snažit se ho ukonejšit takovými dary. U muže, který byl známý svými pevnými zásadami, to mohlo mít pouze opačný efekt. Pfeiffer listoval ve složce a asi minutu se choval, jako by tam vůbec nebyla. Angelika fascinovaně pozorovala černé chlupy, které mu rašily z nosních dírek, stejně jako to už mnohokrát dělaly s Irmgard během hodin fyziky. Když konečně vzhlédl, zračilo se mu v očích chladné pohrdání, jehož hloubka Angeliku překvapila. V ústech jí vyschlo.

Pak začal mluvit: „Několikrát jsi byla za školou. Skoro ve všech předmětech ti vychází nedostatečná. Pokoušíš se svého učitele přesvědčit, že se orientuješ ve vyučované látce tím, že napíšeš na tabuli řešení, které ses naučila nazpaměť, aniž bys třeba jen náznakem počítala. A jako by to nestačilo, přijde mi do kanceláře tvoje matka s dárky a očividně si vůbec není vědoma, co by mi jejich přijetí mohlo způsobit.“

Angelika pozorovala svoje nehty na ruku. Napadlo ji, že si je dnes ráno nevyčistila, jako to jindy vždy dělala. Ale neměla čas a matka jí to v rozrušení zapomněla připomenout. Teď měla za nehty ošklivou černou špínu z předchozího dne stráveného na Karlsruhe. Co si o ní jen pomyslí? Zahanbeně propletla prsty na ruku.

A proč jí učitel matematiky vůbec napsal tu trojku, když ji pak běžel napráskat řediteli? Něco na jejím řešení na něj přece jen muselo udělat dojem.

Angelika netušila, že tyto malichernosti už ředitelovo rozhodnutí nemůžou ani v nejmenším ovlivnit. Už se dávno rozhodl.

Ředitel Pfeiffer nebyl šťastný ode dne, kdy bylo na začátku školního roku 1952/53 sloučeno chlapecké gymnázium se sousedním lyceem. Do té doby byl spokojený kuřák cigaret s vášní pro domácí kuchyni a vybrané fyzikální experimenty. Byl ženatý, ale bezdětný a všechny studenty gymnázia považoval za své děti. Rád je oslovoval „moji chlapci“. Když ale přišly dívky, nebyl schopen chovat se k nim hezky. Na dívčím lyceu byl kladen důraz na výtvarnou výchovu, ruční práce, náboženství a vedení domácnosti. Přírodní vědy, matematika a latina byly podle vedení předměty pro dívky příliš těžké a vyučovaly se pouze okrajově. Pfeiffer byl horlivý zastánce teorie, že přílišné vzdělání dívky odvádí od jejich přirozené role žen v domácnosti, manželek a matek a mohlo by škodit ženské pokoře. A zrovna jemu byla svěřena úloha začlenit lyceum v rámci nově prosazovaných koedukačních tendencí do jeho milovaného chlapeckého gymnázia.

Vůbec nepovažoval nenápadnou studentku s rovnými hnědými vlasy a úzkým obličejem, která před ním stála a schovávala ruce, za hloupější než ostatní. Angelika Steinová na sebe během jeho hodin dokonce poutala pozornost svými překvapivými a nápaditými přístupy k aplikaci fyzikálních jevů. Měla v sobě ale něco, co ji od ostatních studentek odlišovalo. V očích měla zpupnou jiskru a odhodlání zpochybňovat a to on neschvaloval, zvláště ne u příslušnic ženského pohlaví.

„Můžeš jít,“ řekl Pfeiffer a zdůrazňoval každou slabiku.

Když zvedla hlavu, podívala se na něj svými velkýma očima a přemýšlela, jestli myslel „zpátky do třídy“, vysvětlil sám od sebe: „Domů.“ Když už se otočila k odchodu, dodal ještě: „A už se nemusíš ani vracet.“

Měla mít radost, protože to bylo přesně to, co chtěla: už nikdy nemuset do školy! Ale pocit spokojenosti se nedostavil. Angelika došla ke dveřím, stiskla kliku, a zrovna když je otevírala a do nosu ji praštil odér podlahového vosku, něco ji napadlo. Proč by měla ty dobroty nechávat řediteli na stole, když je tak jako tak nechce? Ví přece, jak moc si její otec považuje koňaku, jež každý rok dostával od alsaské rodiny, u které jako válečný zajatec pracoval.

„Smím?“ řekla a s lehkým úlekem si všimla, jak drže její hlas zní. Natáhla ruku a sáhla po koňaku a pralínekách. V dlani ucítila chladné sklo hrdla lahve a zaznamenala, jak Pfeiffer lapá po dechu a chystá se ji zastavit, pak ale pusu znovu zavřel. Viděla, jak se mu zúžily oči, jak tiskl rty, dokud z nich nebyla jen nesouhlasná čárka. Když odcházela s oběma dárky z kanceláře, cítila v zádech jeho pohled. Teď už definitivně nebylo cesty zpět.

Angelika vyšla na chodbu a zhluboka se nadechla. Do nosu ji udeřil vzduch prosycený pachem vosku na podlahu, křídý a inkoustu a roztahoval se jí v průduškách.

„Už nikdy škola!“ pronesla Angelika v duchu a sama si tím dodávala odvalu.

Než ale bude moct konečně odejít na svobodu, čeká ji ještě jedna nepříjemná cesta. Musí si dojít do třídy pro tašku a kabát a čelit pohledům ostatních studentů. Než bez klepání vstoupila do třídy, odložila koňak a pralinky u dveří. Další hodina už dávno začala. Učitelka němčiny uprostřed věty přestala mluvit, tváře jejích spolužáků se k ní s tázavým výrazem otočily a ona se pokoušela zachovat klid. Jen směrem k Irmgard zašeptala: „Vysvětlím ti to pak.“ Potom vytáhla z přihrádky pod lavicí svoji koženou tašku, sbalila do ní učebnici matematiky, zacvakla obě mosazné přezky a sebrala z opěradla pletený kabát. Irmgard na ni kývla. Obě v tom okamžiku věděly, že jedině, co Angelice na téhle škole bude chybět, je jejich přátelství.

V následujících letech bude ještě mnohokrát vzpomínat na okamžik, kdy za ní s dunivým rachotem naposledy zapadly těžké dveře školní budovy, aniž by tušila, že jednou svého zanedbávání hodin fyziky bude litovat. Měla najednou čas, čas, který musí něčím vyplnit, a přesto jí dělalo potíže jít pomalu. Ta ožehavá otázka, jaká asi bude reakce jejích rodičů, se jí v hlavě mísila s neuvěřitelnou lehkostí přicházející po ztrátě těžkého břemene. Angelika přeběhla přes školní dvůr a vyšla z hlavní brány. Skoro se srazila s mužem, který kráčel po chodníku se svým jezevčíkem. Zamumlala omluvu a běžela dál. Ani obavy a strach, jež ji přepadaly při pomyslení na zklamání její matky, nemohly zahnat to potěšení, ten nepopsatelný pocit štěstí, který se rozprostřel v celém jejím těle. Dalo se to popsat jedním slovem, které vystihovalo všechno, co cítila, a navíc vysvětlovalo, proč i později, při pohledu zpět, pořád považovala tento den za tak důležitý pro svůj život: tím slovem byla svoboda.

Východní Berlín, 24. dubna 1956

* KRISTÝNA

Její halenka byla z pevné, královsky modré látky a kousala. Kristýně byla slavnostně předána, když oslavila čtrnácté narozeniny a přešla z Thälmannových pionýrů k Svobodné německé mládeži. V poledne stála v řadě s dalšími dívkami svého věku a s napřímenými zády sledovala vyvěšení vlajky při slavnostním otevření nové školní budovy.

„Pionýři a členové SNM, vzhůru hled!“ komandoval přísný ženský hlas. „Doleva... zastavit!“

Školní dvůr nově postavené Vyšší základní polytechnické školy Berlín-střed ležel klidně ve slunečním svitu, a když Kristýna zvedla

oči k vlajce, kterou přinesli vlajkonosi a která nyní stoupala po stěžni k nebi, musela zamžourat. Látka ve stejném odstínu modré jako její halenka visela na stěžni tak nehybně, že znak vycházejícího slunce, který na ní byl vyvedený, nebyl vidět. Ani černo-červenozlatý prapor dnes ve větru nepovlával. Nějaký chlapec udělal krok dopředu, natáhl paži a řekl: „Zdravím ředitelku, učitele i žáky budoucí VZPŠ, pionýry i členy Svobodné německé mládeže. Za mír a socialismus!“

Pak na pódium vystoupala ředitelka a zahájila svou řeč: „Dnes máme tu čest pokřtít novou budovu VZPŠ. Už brzy budou všechny osmitřídní základní školy přetvořeny na desetitřídní polytechnické vyšší. Jsme tedy průkopníci. Spojuje nás nezlomná vůle sloužit naší socialistické vlasti. Kdo není připraven se během své školní docházky pilně učit a soustředit se výhradně na to, aby se z něj stal cenný člen společnosti Německé demokratické republiky, ten nemá na naší VZPŠ místo...“

Kristýna něco takového neslyšela poprvé. Stejně jako při všech týdne se opakujících nástupech při vyvěšování vlajky pozorně poslouchala a pokoušela se zapamatovat si význam těch slov. Soustředila se, vypínala záda, tiskla ruce do pěstí, zatínala pěstky, napínala všechny svaly v těle a snažila se něco cítit. Pokaždé vroucně doufala, že se dostaví pocit soudružství, že se jí konečně zmocní víra, kterou viděla v rozjasněných obličejích svých spolužáků. Byl to její způsob, jak něčeho dosáhnout. Naučila se to už v dětství. Měla nezlomnou vůli, která jejím svalům prikazovala dosáhnout i téměř nemožného. Celé tělo se jí nepatrně chvělo a dívka vedle ní lehce naklonila hlavu a pošilhávala směrem k ní. Kristýna slyšitelně vydechla a plná zklamání uvolnila všechny svaly. Prostě to nefungovalo, nic necítila, osvětlení se nedostavilo. Přihlížela tomu všemu jako naprostý cizinec, který tam vůbec nepatří. Pokud možno nenápadně vzhledla k novým rohovým nástěnným hodinám na fasádě nad hlavním vchodem. Za dvacet minut jedna. Nervózně přešlápla z jedné nohy na druhou. Okamžitě musí domů!

Když domluvil i školní inspektor, ředitelka je propustila a Kristýna se jako jedna z prvních vyřítla k hlavní bráně. Její cesta vedla po hrbolatém chodníku kolem sazí začerněných fasád a sutin ve čtvrti Berlín-střed. Prošla kolem kostela Smíření a veliká socha Ježíše nade dveřmi s rukama pozvednutýma k požeňnání jí jako pokaždé připomněla, že je o ni postaráno. Značku, která oznamovala překročení hranice sektoru, už stěží brala na vědomí. Hlavní vchod do jejich domu ležel ve francouzském sektoru, zadní vchod a dům samotný pak v sovětském. Už dva roky bydleli v ulici Bernauer StraÙe, pøesnø na linii mezi Východem a Západem procházející středem Berlína. Z čistø geografického hlediska se ale jižní strana nacházela ve čtvrti Berlín-střed a severní pak ve Weddingu. Ze svého pokoje mohla nakouknout do francouzského sektoru města. I pøes založení dvou německých států byl Berlínu ponechán zvláštní status. Byl nadále rozdělen do čtyř mocenských sektorů a bylo možné bez větších kontrol pøecházet ze Západu na Východ. Na mnoha místech pøechody ani nikdo nekontroloval. Což bylo v naprostém protikladu k ostatním vnitroněmeckým hranicím, které byly od roku 1953 v podstatø neprostopnø uzavøené.

Prošla kolem malého kadeønictví v suterénu. Mama Leisse byla nejoblíbenøjší kadeønice v okolí. Zrovna stála ve dveøích, užívala si svou pauzu na cigaretu a pøátelsky na Kristýnu kývla: „Ale, Kristýnko, dneska jdeš nějak pozdø!“

„Ano, vím. Dneska bylo slavnostní otevøení školy,“ odpovødøla Kristýna bez dechu.

„Tak utíkej!“

Když se pøed pár møesíci rozhodla nezůstat jen u zastøížení koneček a ofiny, Mama Leisse s ní dlouze diskutovala. Pøedtím møela stejný úæs jako většina dívek v jejím vøeku. Rovné blond vlasy, pøesnø tak dlouhé, aby se daly svázat do culíku, a ofina. Chtøela se ale konečně trochu odlišovat.

„Černá? Zbláznila ses? Tøech krásných blondatých vlasů je škoda!“

Ukázala na svoje tmavé odrosty, které vždycky dobarvovala pozdě, přestože je, jak zdůrazňovala, z oboru.

Pak jí ale Mama Leisse se skřípěním zubů přání splnila a nabarvila jí alespoň pramínek. Na zkoušku. Půlku dne pochodovala Kristýna pyšně po světě s černým pramínkem za pravým uchem, spolužáci si o ní šuškali a vysloužila si poznámku. Odpoledne jí pak trenér pramínek přímo u kořínků vlastnoručně ustříhl. Kristýna si na to místo sáhla. Mezitím už jí vlasy o kousek povyroستly.

Pro čekající zákaznice měla Mama Leisse nachystané běžné časopisy, byly mezi nimi ale i výtisky ze Západu, které byly považovány za propagandistické a oficiálně byly zakázané. Do kadeřnictví už kvůli tomu přišli muži ze Státní bezpečnosti, časopisy ale nějakým zázrakem včas zmizely. Ve třetím patře domu, co vypadal, že se za chvíli zřítí, se nacházel dvoupokojový byt, který obývala Kristýna se svou matkou, bratrem a nevlastním otcem. Matka už dávno podala žádost o třípokojový byt, dosud jí ale nebylo vyhověno. Když se přestěhovali do Východního Berlína, zřejmě jen kvůli jejímu sportování, musela se Kristýna dělit o pokoj se svým bratrem. Rodiče spali na sklápěcí posteli v obýváku.

Na úzkém schodišti bylo cítit plyn a zápach se často dostal i k nim do malého bytu. Když se Kristýna řítí po ošlapaných schodech nahoru, předsevzala si, že si odtěd bude svou tašku na sport brát s sebou rovnou do školy, i když s tím její nevlastní otec nesouhlasí. Vždycky trval na tom, že musí obědvat doma, přestože na to nemá čas ani ona, ani její matka. Zrovna když vytahovala zpod košile svazek klíčů, dveře se rozrazily a vyhrnul se z nich její starší bratr. Spěchal tak moc, až jí vrazil do ramene.

„Nemůžeš dávat pozor?!“ křikla za ním.

„Promiň, ale musím na fotbal, už teď jdu na trénink pozdě,“ zavolal přes schodiště, aniž se zastavil.

„Je máma doma?“ zeptala se Kristýna.

„Ne, dneska má přece ranní. Jídlo je na stole, nechal jsem ti něco, však víš...!“

Kristýna věděla, o čem mluví. Když u toho byla její matka, nedostávala moc jídla, protože musela držet dietu. Ale dneska připravoval jídlo bratr a ten nikdy nezapomněl nachystat jí nějakou extra porci. Odložila aktovku, prošla chodbou do tmavé kuchyně, do které se stěží dostalo denní světlo, a rozsvítila lustr. Na hnědě šrafovaném ubrusu z voskového plátna bylo prostřeno pro jednoho. Před talířem stála stará cukřenka s porcelánovou růžičkou na víčku a nádoba s mletou skořicí. Kristýna hned věděla, co se nachází pod obráceným talířem, a začaly se jí sbíhat sliny. Pokud teď talíř zvedne, už nebude schopná odolat. Stejně to ale udělala: ležely tam tři zlaté, ještě teplé palačinky a stoupala z nich neodolatelná vůně margarínu. Pokoušela se namluvit si, že nemá hlad, přestože jí kručelo v žaludku. Postavila talíř do lednice a sáhla po malém scvrklém jablku z mísy s ovocem. Chtěla z kuchyně odejít. Pak ale talíř zase vytáhla, posypala palačinku silnou vrstvou cukru a skořice, zarolovala ji a za pár vteřin ji slupla. Stejně tak postupovala s druhou a třetí palačinkou. Pak si vzala z pokoje sportovní tašku a otevřela koupelnu. Ze šňůry s punčocháči, kalhotkami a podprsenkami, které se tam sušily, sebrala ještě vlhký cvičební úbor a odešla z bytu.

Cesta autobusem trvala dvacet minut. Jeli kolem chatrných, napůl zřícených domů, smutně vypadajících činžáků a nezastavěných ploch. Když ale zabočili do široké Stalinallee, okolí se změnilo, skoro tak, jako by člověk přijel do jiného města.

V roce 1951 se z bývalé ulice Große Frankfurter StraÙe stal honosný bulvár, pýcha Východního Berlína, dokonce celé NDR. Vývěsní štít Východu. Pompézním panelákům se říkalo dělnické paláce, měly to být ukázkové objekty, které lidem vnuknou představu, že jednou budou všichni obyvatelé socialistických zemí bydlet v tak moderních budovách. V posledních letech byli obyvatelé ve veřejných kampaních vyzýváni k pomoci. Vyklízení stále ještě troskami zanesených stavebních ploch se zhostili dobrovolníci a nově založená organizace Nationales Aufbauwerk, kterou financovalo obyvatelstvo.

Když autobus zastavil, uviděla Kristýna čtyři monumentální plastiky, kopie původních soch na dvoře zříčeného berlínského zámku. Bohy a polobohy Dia, Meleagera, Antinoa a Herakla potkávala denně po cestě na trénink. Ze začátku na ni rozměry těch velikánů ještě dělaly dojem. Budilo v ní respekt i široké schodiště vedoucí k hlavnímu vchodu s vysokým sloupovým portálem. Ona ale trénovala v Německé sportovní hale denně už dva roky a monumentální architekturu stěží vnímala. Vyběhla po širokých schodech k bočnímu vchodu a rozrazilila dveře. Když vkročila do šaten, všimla si, že dnes přišla jako jedna z posledních. Téměř všechny háčky už byly obsazené.

Z haly slyšela komandování trenéra Gregora Hartunga: „Carolo, to přece není most, vypadáš u toho jak zkroucený pytel mouky! Stlač kříž a pánev až nahoru do stropu, i když je dvacet osm metrů vysoký!“

„Sabino, víc výrazu! Tváříš se jak stará kobyla! Chci vidět oheň!“

Kristýna se vysvlékala a otočila se u toho úmyslně zády k rozměrnému zrcadlu visícímu na stěně. Začala si hrudník pevně omotávat elasticou gumou a stlačovat si prsa, tak, aby byla zase stejně plochá jako ještě před půl rokem. Pak si sedla na lavičku a vklouzla do cviček. Když vstala, zavřela na chvíli oči, zaznamenala škrundání v břiše a z celého srdce litovala, že neodolala pokušení a snědla ty palačinky. Pak položila ruku na kliku, zhluboka se nadechla a otevřela dveře do tělocvičny.

Okamžitě ucítila známý pach potem nasáklých trikotů, mýdla, rozpálených těl, lepených podrážek a magnézia. Běžela k trenérovi, postavila se před něj rovná jako svíčka a pozdravila ho slovy: „Dobrý den, trenéře!“ Pak hned sklopila hlavu, protože ani on neměl rád, když na něj žákyně zíraly.

„Kdes byla, Magoldová?“

„Nástup při otevírání školy trval déle, než jsem čekala.“

„No dobře!“ zahučel. „Rozcvič se!“

Kristýna se začala u jedné tréninkové tyče sama rozcvičovat a protahovat. Nemusela přemýšlet nad tím, jak se připravit na

trénink. Ty pohyby vykonávalo její tělo automaticky, protože Kristýna cvičila závodní gymnastiku už od svých dvanácti let. Předtím, v těžkých poválečných časech, dokonce chodila do baletu. Paní, kterou k sobě tehdy vzali, když kvůli bombardování přišla o všechno a všechny, byla totiž dříve balerína ve státní opeře. Když se odstěhovala, přešla Kristýna na návrh školního tělocvikáře ke sportovní gymnastice. Načasování bylo dobré, protože v roce 1950 byl zrušen poválečný zákaz gymnastických klubů, a dokonce začaly vznikat první sportovní kluby. V gymnastickém oddílu sportovního klubu v Drážďanech objevili Kristýnin nejistě pučící talent. Její matka a tamní trenérka se svým zápalem postaraly o to, aby rozkvetl.

Kristýna při protahování přesně věděla, kde jsou její slabá místa, kde musí dávat pozor. Které vazy již měla přetržené nebo natržené, která kost už utrpěla únavovou zlomeninu a jaký kloub měla vyhozený.

Schoulila se do klubíčka, aby připravila páteř na trénink, pak se znovu narovnal a podívala se do stropu. Střecha obrovské budovy, která pojala až pět tisíc lidí, byla od začátku vyztužena konstrukcí, jejíž sloupy narušovaly viditelnost v sále. V NDR chyběly ocelové nosníky nutné ke stavbě střechy. Mezi sloupy natáhli plastové závěsy, kterými rozdělovali plochu sálu v době, kdy se nekonaly závody. Z jiné části haly slyšela další sportovce a povely jejich trenéra. Cornelia trénovala přímý skok, salto s vrutem a dopad. Roselore provaz na kladině. Hartung stál vedle a opravoval jim držení těla.

Hartung. Byl to on, kdo pod ni naskládal tlusté žíněny, když poprvé cvičila salto na bradlech, fixoval jí zápěstí, když trénovala přeskok přes koně, a podpíral ji při nácviку přemetu na kladině. Ukázal jí, jak zpevnit tělo a jak se dá bolest přetvořit v sílu. Jak bojovat proti svalové únavě. A byl to taky on, kdo jí držel pod lýky hořící zapalovač, když už nemohla udržet nohy ve vzduchu.

Až teď si všimla, že na jedné lavičce před dřevěným obložěním sedí žena v červeném kabátě a na klíně jí leží psací podložka. Ještě